

Jack Smith

Re-cirkulering af superstar-karakteren

Af Mette Risgård Tranholm

Jeg ønsker med denne artikel at præsentere performancekunstneren Jack Smith som forløber for en række kunstnere, der i det postdramatiske teater og frem til i dag re-cirkulerer materiale fra massemediernes arkiver i deres eget kunstneriske virke. Desuden vil jeg, med Smith i baghånden, gå i kritisk dialog med en udbredt idé om karakterens opløsning i det postdramatiske teater ved at påvise, at der samtidig sker en re-aktivering af karakteren.

Jack Smith (1932-1989) var en homoseksuel amerikansk undergrunds-performer, filminstruktør og fotograf, som var en central aktør på New Yorks performance-scene i 1960'erne-80'erne. Laurie Anderson kalder ham "*The Godfather of Performance Art*" (Anderson i Jordan, 2006).

Kunstnere som Robert Wilson, Richard Foreman, Elizabeth LeCompte, Cindy Sherman, Andy Warhol og David Lynch refererer til Smith som inspirationskilde. Smith var pioner udi 'camp'-æstetikken med inspiration hentet fra Hollywoods B-film, samt en vigtig stemme bag den queer-kultur vi kender i dag. Smith brød via sine queer-karakterer og ved ofte at nægte at opføre sine performances offentligt med datidens normer og konventioner. Hvis man ville opleve hans kunstværker, måtte man selv indvillige i at være en del af dem, ofte i Smiths eget hjem. Smiths store idol var film-skuespillerinden Maria Montez (1912-1951). Smith approprierede både specifikke, fiktive karakterer fra en række af Montez' B-film fra 1940'erne, og mere generelt hele det melodramatiske Hollywood-univers som Montez' film repræsenterer. For Smith var Montez med sin campede stilbevidsthed og fremstilling af samfundets outsiders den ultimative superstar.

Jeg blev præsenteret for Jack Smith i 2007

under et praktik-ophold hos The Wooster Group i New York. I The Wooster Groups arkiver fik jeg lejlighed til at se det tidligere The Wooster Group-medlem Ron Vawters imitation af Jack Smith i Vawters forestilling *Roy Cohn/Jack Smith* fra 1989. I forestillingen approprierer Vawter Smiths performance *What's Underground About Marshmallows?* fra 1981. Man ser Vawter indtage forskellige positurer i et glitrende kostume lig Montez' i filmen *Arabian Nights*. Montez hyldes og omtales som: "*the only fit subject for adoration*" (Vawter/Smith citeret i Holden). I Smiths mest kendte værk, filmen *Flaming Creatures* fra 1963, approprieres Montez-filmene *Ali Baba and the 40 thieves* inklusive dele af soundtracket fra filmen. De performere, mandlige såvel som kvindelige, der poserer i filmen, er alle approprieringer af Montez. Inspireret af Montez udgiver Smith i 1962 *The Beautiful Book*, der er en samling fotografier af de new yorker-performere, der optrådte i hans værker. Han gav dem navnet "The Superstars of Cinemacro", betegnelsen for hans eget imaginære filmstudie. Mange af performerne blev superstjerner i Andy Warhols Factory. Termen *superstar* og hele idéen til Warhols Factory var ifølge Lawrence Rinder: "*appropriated by Warhol from Smith's Cinemacro*" (Rinder citeret i Leffingwell, s. 144).

Re-aktivering af karakteren

Min påstand er, at Smith bryder med det klassiske tekst-teaters karakterfremstilling og konventioner og samtidig indstifter en karakter, der adskiller sig fra den postdramatiske opløste karakter. Elinor Fuchs kalder i *The Death of Character* karakteren for død eller opløst. Som jeg ser det, er der hos Smith også tale om

en re-aktivering ved at genoplive og inkarnere noget glemt eller socialt udgrænset i sin egen kunstneriske praksis. Smith identificerer sig med Montez' outsiderkarakterer, da han selv tilhører en minoritet som homoseksuel. Smith forsøger således at inkarnere sit idol og kanalisere sin energi i det projekt i modsætning til forsøget på en opløsning eller dekonstruktion af karakteren. Som jeg ser det, bliver inkarneringsstrategien et modtræk eller en parallel strategi til dekonstruktionen af karakteren. I Smiths appropriering/re-enactment af Montez kan man sige, at der tilføjes et ekstra led i karakterforståelsen, idet han både re-enacter hendes forskellige filmkarakterer og hendes superstarfigur. I det følgende ønsker jeg at påvise hvorledes Smiths inkarneringsstrategi rækker ud over bevægelsen fra identifikation til imitation og ind i samfundsdebatten.

Smiths re-cirkulation af massemediearkiverne

Smith re-enacter scener fra Montez' film, ofte i en overskridelse af de oprindelige scener. Dette medvirker til, at der ikke blot er tale om en bekræftelse af fortiden, men også åbninger der sætter spørgsmålstejn ved Smiths nutid. Eksempelvis optræder Smith ofte i kvindetøj og belyser hermed spørgsmål om queer og homoseksualitet, der rækker ud over værket og ind i den politiske og samfundsmæssige debat om tabuer og offerroller. Smith bruger fortidens billeder til at kommentere sin egen nutids blik på homoseksualitet og queer-kultur. Jack Smith benytter sig i sin inkarnering af Montez' af massemediernes audiovisuelle arkivmateriale. Massemediernes synes ikke desto mindre forbundet med ambivalens for Smith. Arkivmateriale fra massemediernes er hans fascinationspunkt, men samtidig et redskab til at komme med en kritik af Hollywoods falskhed. Med Smiths egne ord: "O Maria Montez, give socialist answers to a rented world" (Smith citeret i Leffingwell, s. 100).

Camp

Jeg mener, at Smith var modellen for Sontags udlægning af begrebet camp i det berømte essay "Notes on 'camp'" fra 1964. Camp er for Sontag kendetegnet ved en særlig sensibilitet, der blotlægger kærligheden til det kunstige og overdrevne. Camp drejer sig om overflade, gestik, det teatrale, det glamourøse og om stil frem for skønhed. Hos Smiths og Sontags camp-karakter er målet ikke dygtigt skuespil, men en intensitet som kommer til udtryk i Smiths udtalelse om Montez: "*Those reviewers always spoke about her bad acting. Yet, you cannot rip your eyes off her! What she's doing is what acting is substituting for.*" (Smith citeret i Leffingwell, s. 96). Camp er desuden kendetegnet ved en overdrivelse eller ombytning af seksuelle karakteristika. Maria Montez har da også i dag opnået kultstatus som the "high queen of camp". I Smiths imitation/appropriering af Montez optræder han selv som en mand i kvindetøj nemlig i et overdådigt Montez kostume, der betoner homo- og transseksualitet. Smith understreger det campede i Montez' performance via langsomme bevægelser og udsigelse af replikker samt overdreven posering og gestik. Montez spillede ofte outsideren, minoriteten, enspænderen, den seksuelt udstødte osv. For Smith var det den outsider-karakter, hun portrætterede, der var interessant i forhold til hans egen politiske, seksuelle og samfundsmæssige dagsorden. Ved blandt andet at belyse de udstødte og minoriteterne i sin appropriering af Montez' film skaber Smith sprækker i Hollywood. Han vender vrangen ud på Hollywood-maskinen, han bekæmper det med dets egne midler. Det ultraoverfladiske og det campede afslører den sande natur ved Hollywoods overflade. Ved at gå imod de gængse standarder for historiefortælling, skuespilteknik og tematikker kommer Smith med en kritik af massemediekulturen. Med Sontag kan man sige, at han: "*frembringer en anden sandhed om mennesket, en anden sensibilitet afsløres*" (Sontag, 1964).

Inkarnering og transformation

I artiklen "Melancholy Gender – Refused Identification" beskriver Judith Butler Freuds identifikations-begreb som en inkorporering af det tabte objekt (den anden/det andet køn). Butler påpeger nu, at en række homoseksuelle tabserfaringer er så udgrænsede, at de ikke engang kan optræde som tabserfaringer, selvom de fortsat virker gennem inkorporation i den heteroseksuelle identitet. I stedet kommer denne inkorporerede, men fortrængte homosexualitet til udtryk som anti-homoseksuelle fantasier. Butler opfatter drag som en allegori over disse inkorporerede fantasier. Med Butler kan Smiths inkarnering af Montez-karakteren ses som en blotlæggelse eller tilbagerulning af denne "refused identification", den forbudte homoseksuelle identifikation. Identifikation: "*provides a way to preserve the object as part of the ego itself and, hence to avert the loss as a complete loss*" (Butler, s. 167, 1995). Der er således mere på spil end en identifikation med outsideren i den homoseksuelle mands identifikation med campede kvinderoller.

I forordet til værket *Disidentifications* ser José Esteban Muñoz Smith som frontløberen for performancekunstnere fra 1960'erne og frem til i dag. Muñoz beskriver i værket disidentifikation som en strategi, hvor et subjekt, der tilhører en minoritet re-aktiverer et objekt, tilegner sig idolet kraft og transformerer den til egne strategier. Muñoz påpeger, at Smiths arbejde med karakterer fra det eksotiske, som det udtrykkes i Hollywoods B-film, var en måde at arbejde sig igennem Hollywoods fantasier om den tredje verden forstået som "den kulturelle Anden". Smith udnyttede disse fetisch-fantasier om Den Anden til at destabilisere en verden bygget på en hvid heteronormativ kultur. For mig at se er der for Smith tale om en stor kærlighed til Montez, det er det, der gør hende "off", hendes dårlige skuespil, det campede, der baner vejen for en kritik af den accepterede kommercielle kunsts standarder. Ifølge Muñoz hjalp Montez med sit ufuldente skuespil de senere performancekunstnere til at

forestille sig en anden måde at performe verden på.

Re-cirkulation af Smith i det postdramatiske teater

Som Elinor Fuchs påpeger i *The Death of Character*, har Aristoteles' tanker om en konsistent karakter domineret i teaterhistorien. I de historiske avantgardebevægelser fra starten af det 20. århundrede, hvori Smith har sine rødder, ses et opgør med det organiske værk og en fragmentering af karakteren. I 1960'erne bliver Smith en nøgleperson i performanceteatret eller det vi i dag med Hans-Thies Lehmann kalder det postdramatiske teater. Smiths kunstpraksis er yderst aktuell, eftersom både Smith selv og hans approprieringsstrategier re-aktiveres i det postdramatiske teater. Jeg mener, Smith er the missing link mellem 60'ernes performancescene og nutidens approprieringsstrategier.

Fra 1960'erne og frem bliver Smith selv re-cirkuleret. Warhol approprierer som sagt Smiths "Cinemacro" i den legendariske The Factory, og Vawter recirkulerer Smith i forestillingen *Roy Cohn/Jack Smith*. Andre kunstnere re-cirkulerer Smiths praksis i deres egen re-cirkulation af massemediernes superstar-karakterer. Disse kunstnere anerkender stjernen, Hollywood og massemediernes kraft, og via inkarnering og re-cirkulering af idolerne omformer de dem, så nye betydningslag opstår. Dette ses eksempelvis i The Wooster Groups *Hamlet* (2007). I *Hamlet* re-enacter gruppen en filmet opsætning af *Hamlet* fra 1964 med Richard Burton som Hamlet. Mange af stjernerne fra den gamle produktion er nu døde, deriblandt stjernen Richard Burton, og forestillingen kan i en vis forstand ses som et forsøg på at bringe Burton til live igen. I forestillingen *Gob Squad's Kitchen* (2008) forsøger Gob Squad at rekonstruere Warhols film *Kitchen* fra 1965. Tue Biering har approprieret Hollywoodfilmen *Pretty Woman* og tv-serien *Friends* med hhv. prostituerede og asylansøgere. I *Pretty Woman* (2008) lod Biering rigtige prostituerede (en ny prostitueret blev fundet på Halmtorvet hver

aften) spille den prostituerede hovedkarakter Vivian, der vinder millionæren Edwards hjerte og hermed bringes ud af prostitutionen. I den forskydning, der sker via dette greb, ses både en fascination og en kritik af Hollywoods glorificering af livet som prostitueret, stemmen gives så at sige tilbage til de prostituerede, minoriteten. I *Friends* (2010) spillede seks asylansøgere de seks hovedkarakterer fra den populære amerikanske tv-serie. Igen gives der stemme til minoriteter. Med titelsangen "I'll be there for you ('cause you're there for me too..)" som tema, stilles der spørgsmålstegn ved den stramme danske indvandrerpolitik og vores tanker om fællesskab og næstekærlighed. På denne måde rækker disidentifikationsbegrebet ud over outsider-identifikationen og ind i den aktuelle samfundsdebat. Superstar-karakteren relaterer sig i alle disse værker til appropriation og camp, og jeg mener, at de alle tre bæres af en simultan distance og kærlighed til stjerne-karakteren og massemedierne.

Den dobbelthed der er på spil i disse kunstneres simultane omfavnelser og problematisering af massemedierne skinner også igennem i Muñoz' disidentifikationsteori. Muñoz argumenterer for, at der er mere til identitet end enten at identificere sig med den dominerende kultur eller at være lodret modstander af den. I stedet for som minoritet/outsider at være modstander af den dominerende kultur, bruger og transformerer kunstnerne den herskende kultur til egne kulturelle formål. I disse kunstneres omgang med massemedierne og normative identiteter sker der på denne måde både en bekræftelse og en forskydning. Disse disidentifikationskunstnere arbejder på, i, med og imod den dominerende ideologi og danner hermed grobund for en mere nuanceret diskussion af samfundsforholdene.

Inkarnering som modtræk til dekonstruktion

Jeg mener således, at der i Smiths appropriation af superstar-karakteren ikke kun er tale om en dekonstruktion af karakteren som Fuchs be-

skriver det, men en dobbelthed i karakterbegrebet, hvor ønsket om at bevare/inkarnere er lige så present som ønsket om transformation. Man kan sige, at Smiths værker lægger op til en dobbeltsporet undersøgelse af spændingsfeltet mellem på den ene side bevaring, inkarnering og dybde, og på den anden side det campede, transformerbare og overfladiske. Min tese er således, at Jack Smiths udvikling af superstar-karakteren og camp-begrebet afslører en anden side af den postmoderne opløste karakter, hvor fokus ligger på inkarnering. Smiths og de efterfølgende kunstneres brug af superstar-karakteren og camp-begrebet udtrykker en simultan fascination og kritik af massemedierne og baner hermed vejen for en ny måde at performe identitet på.

Litteratur

Butler, Judith: "Melancholy gender – Refused Identification", in *Psychoanalytical Dialogues, Symposium on Sexuality/Sexualities*, 1995.

Fuchs, Elinor: *The Death of Character*, Indiana University Press, Bloomington Indianapolis, 1996.

Holden, Stephen: "Roy Cohn/Jack Smith; 2 Extremes of Gay Life", *New York Times Review*, 4. August 1995.

Leffingwell, Edward, Kismaric, Carole, Heiferman, Marvin (Eds.): *Flaming Creatures: Jack Smith, his amazing life and times*, the Plaster Foundation, New York. 1997.

Jordan, Mary, Dokumentarfilm: *Jack Smith and the Deconstruction of Atlantis*, 2006.

Morris, Gary: "Raging and Flaming: Jack Smith in Retrospect", *Bright Lights Film Journal*, Issue 29, July 2000.

Muñoz, Esteban José: *Disidentifications –queers of color and the performance of politics*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1999.

Sontag, Susan: *Notes on camp*, Partisan Review, Boston University Press, 1964.